

MANIFEST · VERSIE 1

7 NOVEMBER 2026

Een betere wereld is dichterbij dan we denken

Een realistisch en hoopvol manifest
voor een nieuwe, beter gebalanceerde wereld

JEAN-PAUL FONTEIJN

www.superrijkenbelasting.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding — Een nieuwe wereld begint met een nieuw verhaal 3

DEEL I — Hoe onze werkelijkheid is ontstaan

1. De geschiedenis van het universum in vijf stappen **4**
2. Van de generalistische mens naar de gespecialiseerde samenleving — wat is wijsheid? **4**
3. De kracht van verhalen: de mens kan zijn eigen werkelijkheid creëren **5**
4. Het economische basisverhaal dat vrijwel niemand ter discussie stelt **6**

DEEL II — Waarom onze economie uit balans raakt

5. De economie van het leven en de economie van bezit **7**
6. Het Geldstromenmodel: waar het geld naartoe stroomt **7**
7. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten **11**
8. Waarom onze rijker wordende wereld toch steeds meer mensen achterlaat **11**
9. Bezit geeft keuzevrijheid, maar extreem bezit geeft macht **11**
10. De systeemfout die onze wereld instabiel maakt **12**
11. Wat de geschiedenis ons leert over ongelijkheid en instabiliteit **13**
12. De zoektocht naar een nieuw verhaal **13**
13. Waarom we deze systeemfout zo moeilijk herkennen **15**

DEEL III — Twee nieuwe spelregels voor een bredere verdeling van vermogen

14. Twee nieuwe spelregels: extreme vermogens begrenzen én winst delen **16**
15. Hoe de twee spelregels samen vermogensspreiding mogelijk maken **17**
16. Eén biljoen bij één persoon, of honderdduizend keer tien miljoen? **18**
17. Waarom meer vermogende mensen ook gunstig zijn voor mensen met weinig bezit **19**
18. Van een negatieve naar een positieve economische spiraal **20**
19. Een financieel gezonde samenleving begint bij financieel gezonde burgers **20**

DEEL IV — Internationale problemen vragen om internationale oplossingen

20. Waarom de twee spelregels internationaal moeten worden ingevoerd **22**
21. Nieuwe spelregels: inzicht en wijsheid, zorgvuldig invoeren **24**

DEEL V — Op weg naar een vreedzame economische revolutie

22. De volgende stap: bewust een betere wereld creëren **26**

Bronnen en verwijzingen 28

Inleiding — Een nieuwe wereld begint met een nieuw verhaal

Waarom wordt onze wereld op economisch vlak steeds rijker, terwijl zoveel mensen moeite hebben om financiële zekerheid op te bouwen? Waarom kunnen mensen die hard werken vaak nauwelijks vermogen opbouwen, terwijl de rijken der aarde onbegrensde extra hoeveelheden vermogen opbouwen? En waarom vinden we het eigenlijk vanzelfsprekend dat het vermogen van de superrijken vrijwel onbeperkt mag groeien?

In dit manifest onderzoek ik deze vragen vanuit een breder perspectief. Ik begin bij de geschiedenis van het universum en het bijzondere vermogen van de mens om met gezamenlijke verhalen zijn eigen werkelijkheid te creëren. Onze economie is immers geen natuurwet. De manier waarop wij omgaan met eigendom, inkomen, vermogen en belastingen is gebaseerd op afspraken die mensen zelf hebben gemaakt. En wat mensen zelf hebben bedacht, kunnen mensen ook veranderen.

Wanneer steeds meer bezit en economische macht zich concentreren bij een steeds kleinere groep, raakt het evenwicht in onze samenleving onder druk. In onze huidige wereld zien we daar talloze voorbeelden van. Begrijp me niet verkeerd. Ik ben niet tegen rijkdom, ondernemerschap of persoonlijk bezit. Integendeel. Ik wil juist dat zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid krijgen financieel zelfstandig te worden en zelf vermogen op te bouwen.

Daarom gaat dit manifest verder dan voorstellen die vooral vragen om meer belasting voor de allerrijksten. Belasting is hier geen einddoel, maar een middel om extreme privévermogens daadwerkelijk af te bouwen en eigendom over veel meer mensen te spreiden. Niet alleen koopkracht, maar vooral opbouwkracht moet centraal staan.

In de volgende hoofdstukken laat ik zien hoe de geldstromen in onze economie werken, waarom bezit steeds meer bezit kan opleveren en hoe grote vermogens zich daardoor kunnen concentreren. Daarna bespreek ik welke nieuwe economische afspraken die ontwikkeling kunnen omkeren. Het vertrekpunt is eenvoudig: onze economische spelregels zijn door mensen gemaakt en kunnen dus ook door mensen worden veranderd.

Mijn doel is niet simpelweg een hogere belastingopbrengst. Ik wil de omslag van één persoon met één biljoen aan vermogen naar, als gedachte-experiment, 100.000 zelfstandige bezitters met ieder tien miljoen. Ook wie veel minder of nog niets bezit moet profiteren: door winstdeling, meer kansen om zelf bezit op te bouwen en minder geconcentreerde economische macht.

In de vijf delen die volgen, werk ik deze gedachte stap voor stap uit: van het ontstaan van menselijke verhalen en economische spelregels tot de mogelijkheid om bewust een nieuwe, meer gebalanceerde wereld vorm te geven.

DEEL I — Hoe onze werkelijkheid is ontstaan

> *“Niet de wereld zelf is instabiel, maar het eeuwenoude economische verhaal waarop we haar hebben gebouwd.”*

1. De geschiedenis van het universum in vijf stappen

We kunnen de hele geschiedenis van het universum sterk vereenvoudigd samenvatten in vijf grote stappen: Materie → Chemie → Levende cellen → Intelligente hersenen → Taal met verhalen en cultuur. Het universum was niet vanaf het begin onderweg naar het ontstaan van de mens. Het is een manier om achteraf de belangrijkste overgangen in de geschiedenis te begrijpen. Wat mij betreft zit in deze eenvoudige reeks een buitengewoon belangrijk inzicht. De evolutie brengt niet alleen voortdurend nieuwe dingen voort. Soms ontstaan er ook compleet nieuwe manieren waarop verdere evolutie kan plaatsvinden.

Eerst werd de ontwikkeling van het universum bepaald door natuurkundige en chemische processen. Vervolgens ontstond op aarde het leven. Met het leven ontstond een nieuwe manier van evolueren: biologische erfelijkheid en natuurlijke selectie. Informatie kon van generatie op generatie worden doorgegeven. Na miljarden jaren ontwikkelde zich uiteindelijk de menselijke intelligentie. En met de mens ontstond iets heel bijzonders. Een levensvorm die niet alleen kon nadenken over zijn eigen bestaan, maar ook over zijn verleden en zijn mogelijke toekomst. Bovendien ontwikkelde de mens het vermogen om verhalen te bedenken, deze verhalen met anderen te delen en vervolgens samen een werkelijkheid te creëren die op die verhalen is gebaseerd. Daarmee begon een nieuwe fase in de evolutie.

2. Van de generalistische mens naar de gespecialiseerde samenleving — wat is wijsheid?

> *“Evolutie bracht intelligentie voort. Intelligentie maakte specialisatie mogelijk. Maar om een evenwichtige samenleving bewust vorm te geven, hebben we vooral wijsheid nodig.”*

Volgens mij is wijsheid het vermogen om de hoofdlijnen van een ingewikkelde werkelijkheid te herkennen, de verbanden daartussen te begrijpen en deze vervolgens zo eenvoudig mogelijk aan anderen uit te leggen. Niet verdwalen in alle details, maar proberen het grotere geheel te zien. Dit manifest is een poging tot die vorm van wijsheid. Een poging om vanuit de geschiedenis van het universum te begrijpen waarom onze huidige wereld zo instabiel is geworden. En vooral hoe wij als mensheid die wereld kunnen veranderen in een nieuwe, veel beter gebalanceerde wereld.

Gedurende het overgrote deel van het bestaan van Homo sapiens leefden onze voorouders als jager-verzamelaars. Zij hadden brede praktische kennis nodig: van dieren, planten en seizoenen tot het maken van werktuigen, samenwerken en het vinden van voedsel en water. Mensen konden verschillende rollen vervullen, al bestonden ook binnen jagerverzamelaarssamenlevingen taakverdelingen en specialistische vaardigheden.

Homo sapiens bestaat ongeveer 300.000 jaar. De eerste landbouw ontstond rond 12.000 jaar geleden. Als we deze twee momenten als schematische ijkpunten gebruiken, ligt ongeveer 96

procent van onze geschiedenis vóór het begin van de landbouw en 4 procent daarna. Dat betekent niet dat iedereen 12.000 jaar geleden plotseling boer werd: de overgang verliep geleidelijk, verschilde per gebied en jager-verzamelaars bestaan ook nu nog.

De onderstaande tijdsbalk laat dit verschil in verhouding zien.

Schematische verhouding: circa 96% van de geschiedenis van Homo sapiens vóór de eerste landbouw en 4% sindsdien. De overgang naar landbouw verliep geleidelijk; beide leefwijzen overlappen.

Met de landbouw ontstonden grotere nederzettingen en steeds complexere vormen van arbeidsverdeling. Vooral in de afgelopen eeuwen werd onze economie sterk gespecialiseerd. Dat heeft onze gezamenlijke kennis, techniek en welvaart op allerlei manieren vergroot. Maar de ontwikkeling roept ook een vraag op: begrijpen wij, naarmate we meer weten van steeds kleinere onderdelen, nog voldoende hoe die onderdelen met elkaar samenhangen?

Was de jager-verzamelaar daarom wijzer dan de moderne mens? Dat kunnen we niet vaststellen. Onze voorouders hadden diepgaande kennis van hun eigen omgeving, terwijl wij profiteren van een enorme hoeveelheid gedeelde wetenschappelijke kennis. Maar misschien is ons vermogen om het grotere geheel te overzien niet in dezelfde mate gegroeid als onze gespecialiseerde kennis.

Zijn wij inmiddels intelligent genoeg geworden om een steeds ingewikkeldere wereld te creëren, maar nog onvoldoende wijs om die wereld als geheel te begrijpen en bewust in balans te houden? Deze vraag is ook relevant voor onze economie. Woningnood, inkomensverschillen, vermogensopbouw en politieke onvrede worden vaak afzonderlijk onderzocht, terwijl zij deels met elkaar samenhangen. Juist daarom is het belangrijk om naast specialistische kennis ook het overzicht te blijven zoeken.

3. De kracht van verhalen: de mens kan zijn eigen werkelijkheid creëren

Denk eens aan geld. Een bankbiljet is uiteindelijk niet meer dan een stukje papier. Het heeft waarde omdat wij gezamenlijk geloven dat het waarde heeft. Hetzelfde geldt voor veel andere zaken die ons dagelijks leven bepalen. Landen, wetten, ondernemingen,

eigendomsrechten, financiële markten en belastingstelsels bestaan doordat mensen afspraken hebben gemaakt en deze afspraken gezamenlijk erkennen. Natuurlijk zijn deze systemen in de loop van duizenden jaren ontwikkeld. Maar uiteindelijk zijn het menselijke constructies. Wij hebben ze zelf bedacht. En doordat voldoende mensen erin geloven en ernaar handelen, bepalen ze onze werkelijkheid.

Bovenstaande verhalen en afspraken zijn een buitengewoon krachtig vermogen van de mens. Wij kunnen door het veranderen van onze gezamenlijke verhalen ook onze gezamenlijke werkelijkheid veranderen. Dat betekent dat wij niet volledig gevangen zitten in de wereld die door

vorige generaties is opgebouwd. Wij kunnen bewust nadenken over de vraag of onze bestaande verhalen nog wel verstandig zijn. En als dat niet zo is, kunnen we nieuwe verhalen ontwikkelen. Dat brengt mij bij misschien wel het belangrijkste economische verhaal waarin de westerse wereld op dit moment gelooft en dat wordt toegelicht in hoofdstuk 4. Een verhaal waarvan we ons nauwelijks bewust zijn, maar dat volgens mij een fundamentele oorzaak is van de steeds terugkerende instabiliteit in onze samenleving.

4. Het economische basisverhaal dat vrijwel niemand ter discussie stelt

Onze huidige economische wereld is gebaseerd op een opmerkelijke vanzelfsprekendheid. Wij vinden het normaal dat mensen belasting betalen over hun inkomen, maar accepteren tegelijkertijd dat mensen een onbeperkt groot privévermogen kunnen opbouwen en behouden. Natuurlijk bestaan er in verschillende landen belastingen op vermogen, vermogenswinsten en erfenissen, maar dat verandert weinig aan het fundamentele uitgangspunt. Iemand mag in ons huidige economische systeem in beginsel honderd miljoen, een miljard of zelfs honderd miljard euro persoonlijk vermogen bezitten. Er bestaat geen algemeen aanvaarde economische bovengrens aan persoonlijke rijkdom. En dat vinden wij blijkbaar volkomen normaal.

Maar waarom eigenlijk? Waarom accepteren we dat bezit vrijwel onbeperkt kan aangroeien en economische macht zich bij enkelen verzamelt? Belastingen op rijkdom worden vaak besproken als manier om de overheid meer inkomsten te geven. De fundamentele vraag is echter wie uiteindelijk eigenaar wordt van onze economie. We kunnen de spelregels ook gebruiken om extreme vermogens af te bouwen en de mogelijkheden tot eigendom over veel meer mensen te verdelen.

DEEL II — Waarom onze economie uit balans raakt

“Onze wereld wankelt op de fundamenten van een eeuwenoud economisch verhaal. Een verhaal waarin we het normaal vinden dat de superrijken steeds rijker worden, zonder dat daar een grens aan zit.”

5. De economie van het leven en de economie van bezit

Om die systeemfout te begrijpen, moeten we naar twee verschillende kanten van onze economie kijken. Ik noem die de economie van het leven en de economie van bezit. De economie van het leven is de economie waarin de meeste mensen dagelijks functioneren. Je gaat naar je werk. Je ontvangt salaris. En vervolgens betaal je daarvan je huur of hypotheek, energie, boodschappen, verzekeringen, vervoer en andere noodzakelijke uitgaven. Wat overblijft, kun je eventueel sparen. Maar voor steeds meer mensen blijft er nauwelijks iets over. Aan de andere kant bestaat de economie van bezit. Daar draait het om aandelen, ondernemingen, vastgoed, grond, obligaties en andere bezittingen die inkomsten of waardestijgingen kunnen opleveren.

Het bijzondere is dat deze twee economieën voortdurend met elkaar verbonden zijn. Neem iemand die maandelijks €1.200 huur betaalt. Voor de huurder is die €1.200 een noodzakelijke uitgave. Voor de eigenaar van de woning is hetzelfde bedrag een inkomstenstroom, waar uiteraard nog kosten vanaf kunnen gaan. De huurder moet iedere maand werken om de huur te verdienen. De eigenaar ontvangt huur doordat hij de woning bezit. Daar is op zichzelf niets verkeerd aan. Sterker nog: ik zou graag willen dat veel meer mensen aan die kant van de economie terechtkomen. Maar hier ontstaat een belangrijk verschil. Wie voornamelijk van zijn arbeidsinkomen leeft, kan pas vermogen opbouwen nadat alle noodzakelijke kosten zijn betaald. Wie al veel vermogen bezit, kan de opbrengsten daarvan gebruiken om nog meer vermogen te verwerven. En zo kan bezit steeds opnieuw bezit voortbrengen. De economie van het leven voedt op die manier de economie van bezit. Dat gebeurt niet met iedere euro en niet uitsluitend ten gunste van vermogende mensen. Bedrijven betalen ook lonen, investeren en dragen belasting af. Maar de eigendom van bedrijven, woningen en andere productieve bezittingen bepaalt wel voor een belangrijk deel wie de uiteindelijke vermogensopbrengsten ontvangt. En zolang deze bezittingen zich steeds verder concentreren bij een kleine groep, kunnen ook de opbrengsten ervan zich verder concentreren.

6. Het Geldstromenmodel: waar het geld naartoe stroomt

Het Geldstromenmodel laat zien waarom economische groei op zichzelf geen garantie is dat mensen financieel sterker worden. Om de systeemfout zichtbaar te maken, volgen we de grote geldstromen tussen burgers, bedrijven en overheden. Het is bewust een vereenvoudigd overzicht: precies daardoor wordt duidelijk waar bezit en macht zich kunnen concentreren.

Hoe stroomt het geld gezond rond?

We kijken eerst hoe het geld stroomt in een gezonde economie. Ik leg het bewust simpel uit, zodat je snel en makkelijk inzicht krijgt in waar het precies misgaat. In figuur 1, het Geldstromenmodel, zie je drie pijlen die tonen hoe het geld in een gezonde economie in beide richtingen stroomt tussen overheden en burgers, overheden en bedrijven, en burgers en bedrijven.

In een gezonde economie beweegt het geld als volgt tussen de drie partijen:

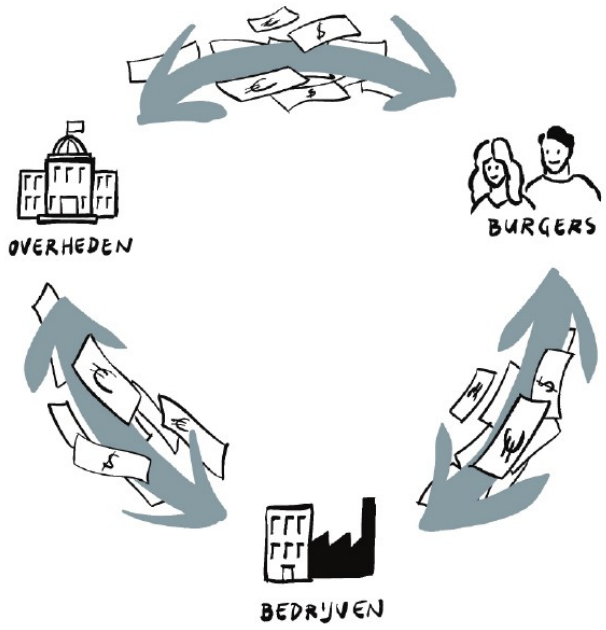
• Het geld dat de gewone burger verdient, stroomt via belastingen naar de overheid en via onze uitgaven naar de bedrijven.

• Bedrijven betalen hun werknemers een salaris. Dus er stroomt ook geld van de bedrijven naar de mensen.

• Door uitgaven van de overheid – in de vorm van uitkeringen, subsidies en voorzieningen – stroomt een deel van het geld terug naar de mensen.

• Ook tussen de bedrijven en de overheid beweegt er geld. Bedrijven betalen belasting aan de overheid. De overheid doet uitgaven bij bedrijven.

Tot zover is er niets aan de hand. Het is een gezond systeem waarin het geld dat we verdienen circuleert en steeds weer bij de gewone burger terugkomt. Helaas is dit niet hoe het in het echt gaat.

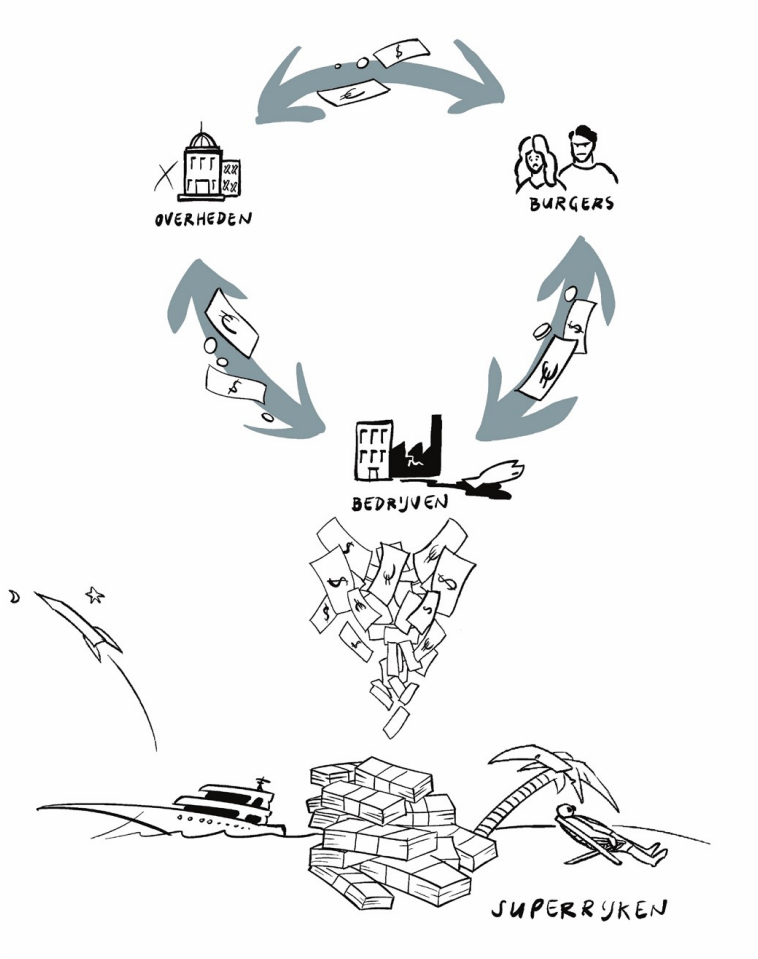

Figuur 1 — Het Geldstromenmodel: de basis van een gezonde economie. Overgenomen uit Minder macht voor de miljardair! (2025), blz. 28.

Hoe gaat het in werkelijkheid?

In werkelijkheid is er nog een partij die we in het model moeten opnemen: de superrijken. Van het geld dat bedrijven verdienen, stroomt namelijk maar een klein deel via lonen terug naar de werkende mens. Een deel van de winst en vermogensopbrengsten komt bij aandeelhouders terecht, onder wie zeer vermogenden (zie figuur 2).

Deze superrijken zijn eigenaar en/of aandeelhouder van veel bedrijven. Met hun vermogen kopen de superrijken steeds meer aandelen en vastgoed, waardoor ze langzaam maar zeker eigenaar kunnen worden van een groter deel van bedrijven en vastgoed. Een deel van de opbrengsten stroomt vervolgens terug naar de bezitters, die daarmee hun vermogenspositie verder kunnen versterken.

Figuur 2 — De ongezonde situatie: geld stroomt naar een kleine groep superrijken. Overgenomen uit Minder macht voor de miljardair! (2025), blz. 29.

Dat is het probleem waar dit manifest om draait. Niet dat bedrijven winst maken of dat eigenaars rendement ontvangen, maar dat de economische opbrengsten en daarmee de beslissingsmacht zich zonder tegenwicht steeds verder kunnen concentreren. Meer bezit leidt tot meer opbrengsten, en die opbrengsten maken nieuw bezit mogelijk.

Het Geldstromenmodel geeft de hoofdlijnen weer. Ik gebruik het om de grote geldstromen zichtbaar te maken die onze wereld nu bepalen. Vaak wordt alles opgedeeld in losse vakgebieden en specialismen: vraag een bankier, een econoom en een politicus naar hun visie op onze economie en je krijgt drie totaal verschillende verhalen. Hierdoor raken we het overzicht kwijt. Positieve cijfers en berichten op één terrein garanderen helaas geen gunstig totaalplaatje. Juist daarom is het belangrijk om naar het geheel te kijken. Naar de hoofdlijnen. Naar wat er écht speelt.

7. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten

Hier komen we bij een van de belangrijkste inzichten uit mijn eerdere artikelen. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten. Denk daar eens over na.

Een mens heeft maar één maag. Een dag heeft maar 24 uur. Je kunt niet in twintig bedden tegelijk slapen en ook niet in honderd auto's tegelijk rijden. Er zit dus een natuurlijke grens aan wat iemand persoonlijk kan consumeren. Maar voor bezit bestaat die natuurlijke grens niet. Iemand kan tien woningen bezitten, honderd woningen of tienduizend woningen. Iemand kan aandelen bezitten in tien ondernemingen, honderd ondernemingen of duizenden ondernemingen. Iemand kan een miljoen euro bezitten, honderd miljoen of honderd miljard.

Naarmate iemand rijker wordt, verandert daardoor geleidelijk de functie van zijn geld. De eerste verdiende euro's zijn nodig om te leven. Daarna wordt geld belangrijk voor zekerheid. Vervolgens biedt geld vrijheid. Maar boven een bepaald vermogensniveau gaat het steeds minder om persoonlijk levensonderhoud en steeds meer om het verwerven van nieuw bezit. Wat doet iemand immers met zijn elfde miljoen? Waarschijnlijk koopt hij daarvan niet nog eens een miljoen broden. Hij kan er aandelen van kopen, vastgoed verwerven of belangen in bedrijven uitbreiden. Met andere woorden: boven een bepaald niveau wordt extra geld vooral een middel om een groter gedeelte van de economie te bezitten. En wie eigenaar wordt van een groter gedeelte van de economie, ontvangt in de toekomst ook een groter gedeelte van de opbrengsten daarvan.

Hierdoor ontstaat een zichzelf versterkend mechanisme: Bezit → Rendement → Meer bezit → Meer rendement → Nog meer bezit. Dit is geen garantie dat ieder groot vermogen altijd groeit. Investeringen kunnen mislukken en markten kunnen dalen. Maar het laat wel zien waarom bestaande grote vermogens zulke belangrijke structurele voordelen kunnen hebben ten opzichte van mensen die hun eerste vermogen nog moeten opbouwen.

8. Waarom onze rijker wordende wereld toch steeds meer mensen achterlaat

We leven in een bijzondere tijd. De mensheid is technologisch verder ontwikkeld dan ooit. We kunnen steeds efficiënter produceren. Machines nemen steeds meer werk van ons over. De totale hoeveelheid geproduceerde goederen en diensten is enorm toegenomen. Maar tegelijkertijd ervaren veel mensen dat zij ondanks hard werken nauwelijks vooruitkomen. Jongeren kunnen moeilijk een woning kopen. Gezinnen hebben moeite om te sparen. Mensen met een fulltimebaan houden soms nauwelijks voldoende geld over om alle rekeningen te betalen. Hoe kan dat?

Volgens mij komt dat mede doordat wij voortdurend praten over koopkracht, terwijl we veel te weinig aandacht besteden aan wat ik opbouwkracht noem. Koopkracht gaat over de vraag hoeveel

je vandaag kunt kopen. Opbouwkracht gaat over een veel belangrijkere vraag: Wat kun je gedurende twintig, dertig of veertig jaar werken daadwerkelijk voor jezelf opbouwen? Kun je een eigen woning kopen? Kun je spaargeld opbouwen? Kun je aandelen bezitten? Kun je een onderneming beginnen? Kun je iets nalaten aan je kinderen? Of verdwijnt vrijwel je volledige inkomen iedere maand opnieuw in de economie van het leven?

Die vraag is minstens zo belangrijk als de hoogte van je salaris. Want bezit geeft niet alleen financiële zekerheid. Bezit geeft ook vrijheid. Iemand met voldoende spaargeld kan gemakkelijker van baan veranderen. Iemand met eigen vermogen kan een onderneming beginnen. Een gezin met een financiële buffer hoeft bij een onverwachte rekening niet onmiddellijk in de problemen te komen. En daarmee komen we bij een volgend belangrijk inzicht.

9. Bezit geeft keuzevrijheid, maar extreem bezit geeft macht

In mijn lezing Minder macht voor de miljardair, meer bezit voor iedereen stel ik een eenvoudige vraag: Wie kan tegen wie nee zeggen? Stel je voor dat je een baan hebt waarin je ongelukkig bent. Je werkgever stelt steeds hogere eisen, terwijl je arbeidsvoorwaarden verslechteren. Als je nauwelijks spaargeld hebt, kun je moeilijk zeggen dat je vertrekt. Je hebt immers iedere maand je salaris nodig. Maar als je voldoende financiële reserves hebt, verandert de situatie. Je kunt wel nee zeggen. Je hebt alternatieven.

Hetzelfde geldt voor ondernemers. Stel dat een ondernemer geld nodig heeft om zijn bedrijf te laten groeien. Er is maar één investeerder bereid hem geld te lenen of aandelen te kopen. Die investeerder kan relatief veel eisen stellen. Maar stel dat dezelfde ondernemer kan kiezen uit tien geïnteresseerde investeerders. Dan verandert zijn onderhandelingspositie volledig. Niet omdat zijn onderneming ineens beter is geworden. Maar omdat hij meer keuzevrijheid heeft. Wie alternatieven heeft, heeft macht. En bezit geeft alternatieven.

Daarom ben ik niet tegen rijkdom. Ik ben niet tegen ondernemerschap. En ik ben zeker niet tegen bezit. Integendeel. Ik wil juist dat zoveel mogelijk mensen bezit kunnen opbouwen. Maar extreem bezit is iets anders dan gewoon rijk zijn. Met tien miljoen euro kun je uitzonderlijk comfortabel leven. Met tien miljard euro kun je grote delen van bedrijven kopen, enorme hoeveelheden vastgoed bezitten en belangrijke economische beslissingen beïnvloeden. Op dat niveau verandert rijkdom in economische macht. En wanneer steeds meer economische macht bij steeds minder mensen terechtkomt, ontstaat een fundamenteel onevenwicht in de samenleving. Wij vinden het vanzelfsprekend dat politieke macht in een democratie begrensd moet worden. Waarom zouden we onbeperkte concentratie van economische macht dan wel als vanzelfsprekend accepteren?

10. De systeemfout die onze wereld instabiel maakt

Wanneer we alle voorgaande inzichten met elkaar verbinden, ontstaat volgens mij een belangrijk beeld. De meeste mensen leven voornamelijk in de economie van het leven. Ze werken, ontvangen inkomen en besteden een groot deel daarvan aan noodzakelijke uitgaven. Een relatief kleine groep bezit een zeer groot gedeelte van de economie van bezit. Deze groep ontvangt rendementen uit bestaande bezittingen en kan daarmee nieuw bezit verwerven. Zonder voldoende tegenwicht kunnen steeds meer vermogen en economische macht bij een steeds kleinere groep terechtkomen. Daardoor kunnen de verschillen tussen mensen die vooral van arbeid leven en mensen die vooral van bezit profiteren steeds groter worden.

Dat heeft gevolgen voor de gehele samenleving. Steeds meer mensen kunnen het gevoel krijgen dat hard werken onvoldoende wordt beloond. Dat zij ondanks hun inspanningen geen financiële zekerheid kunnen opbouwen. Dat de economie wel groeit, maar dat de voordelen van deze groei niet evenwichtig worden verdeeld. Hierdoor kunnen maatschappelijke spanningen toenemen. Mensen verliezen vertrouwen in de politiek. Ze zoeken verklaringen voor hun problemen en soms ook zondebokken. Maar wanneer we alleen naar afzonderlijke problemen kijken, missen we mogelijk het grotere geheel.

We praten over woningnood, lage lonen, hoge huren, armoede en onbetaalbare voorzieningen alsof dit volledig losstaande problemen zijn. Terwijl een deel van deze problemen samenhangt met de manier waarop inkomen, vermogen en economische macht worden verdeeld. Daarom moeten we niet uitsluitend de afzonderlijke symptomen bestrijden. We moeten ook het onderliggende systeem onderzoeken.

11. Wat de geschiedenis ons leert over ongelijkheid en instabiliteit

Wanneer we naar de geschiedenis kijken, zien we regelmatig perioden waarin rijkdom en macht zich steeds verder concentreerden. Grote economische verschillen konden bijdragen aan maatschappelijke spanningen en politieke instabiliteit. Oorlogen, revoluties en grote economische crises hebben vervolgens soms geleid tot ingrijpende veranderingen in de bestaande vermogensverdeling. Bezittingen werden vernietigd, machtsverhoudingen veranderden en bestaande economische elites verloren soms een belangrijk deel van hun vermogen. Na zulke ingrijpende gebeurtenissen ontstonden regelmatig nieuwe politieke en economische verhoudingen.

Dat betekent niet dat iedere grote oorlog door vermogensongelijkheid wordt veroorzaakt. Oorlogen hebben veel verschillende oorzaken. En ook is het niet zo dat vermogensongelijkheid in iedere historische periode voortdurend is toegenomen. Maar er is wel een belangrijke vraag die we ons moeten stellen. Waarom zouden wij wachten tot grote maatschappelijke crises de bestaande verdeling van rijkdom en macht veranderen, als wij ook bewust en vreedzaam een economisch systeem kunnen ontwerpen dat extreme concentratie tegengaat? We beschikken inmiddels over voldoende intelligentie, historische kennis en economische inzichten om zulke mechanismen te herkennen. Moeten we dan niet proberen de lessen van de geschiedenis te gebruiken? Niet door opnieuw dezelfde fouten te maken. Maar door ons economische basisverhaal te veranderen.

12. De zoektocht naar een nieuw verhaal

> *“Wanneer mensen voelen dat het bestaande verhaal niet meer klopt, begint de zoektocht naar een nieuw verhaal.”*

Waarom groeit in zoveel landen het verlangen naar politieke verandering? Waarom krijgen partijen en leiders die beloven met het bestaande systeem te breken zoveel aandacht? Volgens mij heeft dat mede te maken met iets wat zich moeilijk in één cijfer laat uitdrukken: het gevoel dat onze gezamenlijke wereld uit balans is geraakt.

Veel mensen werken hard, maar ervaren dat hun financiële zekerheid niet vanzelf toeneemt. Zij zien stijgende woonlasten, moeite om spaargeld op te bouwen en grote verschillen tussen de beloning van arbeid en de opbrengsten van bezit. Tegelijkertijd hebben opeenvolgende regeringen gedurende tientallen jaren beleid gevoerd zonder dat deze zorgen voor iedereen zijn verdwenen. Voor sommige burgers ontstaat daardoor de indruk dat de politiek steeds opnieuw symptomen behandelt, maar de onderliggende oorzaak niet verandert.

Die ervaring is niet bij iedereen dezelfde en zij heeft meer dan één oorzaak. Toch vermoed ik dat veel mensen intuïtief aanvoelen dat de economische spelregels niet voor iedereen dezelfde mogelijkheden scheppen. Zij hoeven de begrippen vermogensconcentratie, opbouwkracht of economische macht niet te gebruiken om te merken dat hard werken niet altijd leidt tot financiële zelfstandigheid. Het gevoel komt vaak eerder dan de verklaring.

Wanneer vertrouwde politieke verhalen geen overtuigend antwoord meer lijken te bieden, zoeken mensen naar andere verklaringen. Dat helpt verklaren waarom politieke bewegingen die zich tegen gevestigde instituties keren soms veel steun krijgen. Zij geven woorden aan onvrede die een deel van de bevolking herkent, maar bieden daarmee nog niet vanzelf een structurele economische oplossing.

Maar het herkennen en verwoorden van onvrede is nog niet hetzelfde als het oplossen van de oorzaken ervan. Dat geldt overigens niet alleen voor populistische leiders, maar voor iedere politieke stroming. De relevante vraag is steeds: welke concrete spelregels veranderen, wie profiteert daarvan en wat gebeurt er met de verdeling van bezit en economische macht?

Vanuit de gedachtegang van dit manifest zou een beleid dat vooral bestaande grote vermogens beschermt of versterkt de onderliggende concentratie zelfs kunnen vergroten, ook wanneer het belooft gewone burgers te helpen. Omgekeerd mag geen enkel voorstel — ook het mijne niet — alleen op zijn bedoelingen worden beoordeeld. We moeten kijken naar de verwachte werking, de neveneffecten en uiteindelijk naar de resultaten.

Misschien is de mensheid daarom al begonnen aan de zoektocht naar een ander economisch basisverhaal, zonder die zoektocht altijd zo te noemen. Achter uiteenlopende politieke voorkeuren

kan een gedeelde vraag schuilgaan: waarom voelt een steeds rijker wordende wereld niet voor iedereen als een wereld met meer mogelijkheden?

Met dit manifest wil ik aan die zoektocht een bijdrage leveren. Niet alleen door de gevoelens van onzekerheid en onrechtvaardigheid serieus te nemen, maar ook door een mogelijke structurele verklaring en een toetsbaar voorstel voor andere economische spelregels aan te bieden: extreme vermogensconcentratie tegengaan, meer burgers laten deelnemen aan de economie van bezit en de opbrengsten van bedrijven breder delen.

Dat is geen garantie op een perfecte wereld. Wel is het een uitnodiging om het gesprek te verplaatsen van de vraag wie de schuld krijgt naar de vraag welke afspraken we samen verstandiger kunnen maken. Een nieuw verhaal wordt pas waardevol wanneer het niet alleen herkenning biedt, maar ook perspectief op werkelijke verandering.

13. Waarom we deze systeemfout zo moeilijk herkennen

Als deze economische mechanismen zo belangrijk zijn, waarom zien we ze dan niet duidelijker? Volgens mij zijn daarvoor drie belangrijke redenen. Ten eerste kijken we meestal naar afzonderlijke problemen. We zien de woningnood, hoge huren, lage lonen, armoede en politieke onvrede. Maar we zien veel minder hoe deze problemen met elkaar verbonden kunnen zijn door de verdeling van eigendom en economische macht. Ten tweede zoeken mensen bij maatschappelijke problemen vaak naar een direct zichtbare oorzaak of schuldige. We richten onze aandacht bijvoorbeeld op migratie, politieke partijen, afzonderlijke bedrijven of specifieke groepen mensen. Natuurlijk kunnen al die onderwerpen eigen problemen met zich meebrengen. Maar daarmee zien we nog niet noodzakelijk de onderliggende economische structuren.

Ten derde verwarren we rijkdom vaak met succes en wijsheid. Wie extreem rijk is geworden, zal ongetwijfeld op bepaalde terreinen succesvol zijn geweest. Maar dat betekent niet

automatisch dat die persoon ook het beste inzicht heeft in wat goed is voor de samenleving als geheel. En juist omdat wij rijkdom zo vanzelfsprekend als succes beschouwen, stellen we de onbeperkte groei ervan nauwelijks ter discussie.

Daar komt nog iets bij. Mensen die zelf financieel comfortabel leven, ervaren de gevolgen van vermogensongelijkheid anders dan mensen die nauwelijks kunnen rondkomen. Een stijgende huizenprijs is goed nieuws voor iemand die al een woning bezit. Voor iemand die nog een woning wil kopen, is dezelfde ontwikkeling juist slecht nieuws. We kijken allemaal vanuit onze eigen werkelijkheid naar de wereld. Maar wijsheid vraagt dat we proberen boven onze individuele werkelijkheid uit te stijgen. Dat we de hoofdlijnen zien. En dat we de systeemfout herkennen die onder veel afzonderlijke problemen kan liggen.

DEEL III — Twee nieuwe spelregels voor een bredere verdeling van vermogen

> *“Niet de belastingopbrengst, maar de spreiding van eigendom en economische macht staat centraal.”*

14. Twee nieuwe spelregels: extreme vermogens begrenzen én winst delen

De economie wordt niet evenwichtiger door alleen inkomens en belastingopbrengsten te vergelijken. Bestaande initiatieven voor een belasting op grote vermogens richten zich vooral op een eerlijkere belastingbijdrage en publieke bestedingen. Mijn voorstel gaat bewust verder: extreme privévermogens daadwerkelijk afbouwen én eigendom en vermogensopbouw over veel meer mensen spreiden. Daarvoor zijn twee samenhangende spelregels nodig.

De eerste spelregel is een jaarlijkse heffing van 30 procent over het gedeelte van het persoonlijke nettovermogen boven tien miljoen euro. De eerste tien miljoen euro blijft buiten deze specifieke belasting. De maatregel richt zich dus niet tegen sparen, investeren of rijk worden, maar tegen het onbeperkt voortbestaan en verder groeien van uitzonderlijk grote privévermogens.

De tweede spelregel is winstdeling: ten minste 50 procent van de jaarlijkse bedrijfswinst bóven vijf miljoen euro wordt met de werknemers gedeeld. De mensen die met hun arbeid, kennis en inzet aan de waarde van een onderneming bijdragen, krijgen zo een groter aandeel in de resultaten. Een onderneming met negen miljoen euro winst deelt in dit voorstel ten minste twee miljoen euro van de vier miljoen boven de grens met haar werknemers.

Beide spelregels versterken elkaar.

De vermogensbelasting werkt aan de bovenkant van de vermogensverdeling: zij vermindert bestaande extreme concentraties en stelt een rem op nieuwe opeenhoping. Winstdeling werkt aan de basis: zij maakt het voor een grotere groep werkenden mogelijk geld over te houden, te sparen en uiteindelijk zelf bezittingen te verwerven. Niet alleen de eindverdeling, maar ook de manier waarop nieuw vermogen ontstaat, verandert.

Dit is geen plan om ondernemerschap af te straffen. Een gezond bedrijf moet kunnen investeren, vernieuwen en risico nemen; aandeelhouders mogen daarvoor worden beloond. Maar uitzonderlijke winsten ontstaan niet door kapitaal alleen. Werknemers dragen eraan bij en verdienen een structureel aandeel wanneer een onderneming uitzonderlijk succesvol is. Hoe de winst precies wordt berekend, hoe investeringen worden beschermd en hoe werknemers hun aandeel ontvangen, vraagt om verdere uitwerking.

De vermogensgrens van tien miljoen euro en de percentages van 30 en 50 procent zijn bewuste beleidsvoorstellen. De 30%-heffing is uitzonderlijk hoog vergeleken met de buitenlandse voorbeelden en daarom niet te presenteren als een reeds bewezen optimaal belastingtarief. De maatregel vraagt om onafhankelijke economische en juridische toetsing, internationale afspraken en uitvoeringsregels voor moeilijk verkoopbare bezittingen. Over de vormgeving valt te

discussiëren; de richting is helder: de economie moet niet alleen rijkdom voortbrengen, maar de mogelijkheden om eigenaar te worden onder veel meer mensen verspreiden.

15. Hoe de twee spelregels samen vermogensspreiding mogelijk maken

De heffing is geen doel op zichzelf en ook niet bedoeld als blijvende inkomstenbron voor de overheid. Zij moet bestaande extreme vermogens tijdens een overgangsfase werkelijk verkleinen. Tegelijk moet winstdeling nieuwe bezitters helpen ontstaan. Wanneer de hoogste vermogens zijn afgebouwd, kan de heffing blijven bestaan als bescherming tegen nieuwe extreme concentraties.

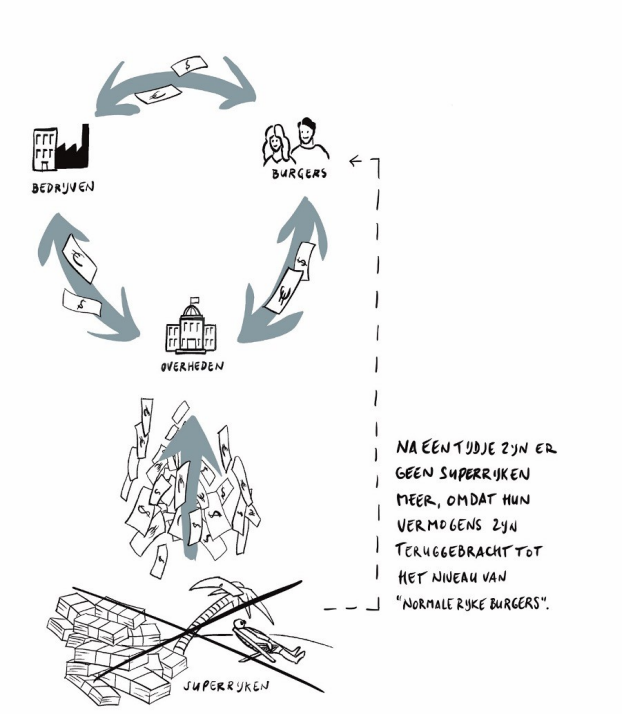
Het tarief bepaalt in belangrijke mate het tempo van de overgang: hoe hoger het tarief, hoe sneller de afbouw bij verder gelijke omstandigheden. Zonder rendement of nieuwe vermogensgroei geldt voor een jaarlijkse heffing van 30 procent uitsluitend op het deel boven tien miljoen euro: vermogen na n jaar = 10 miljoen + (beginvermogen − 10 miljoen) × 0,70^n. Een beginvermogen van één biljoen euro bedraagt in dit model na twintig jaar circa 808 miljoen euro en na 33 jaar circa 17,7 miljoen euro. De grens van tien miljoen euro wordt steeds dichter benaderd, maar wiskundig niet exact bereikt.

In werkelijkheid kan het resterende vermogen rendement opleveren. Veronderstel bijvoorbeeld dat een biljoen euro ieder jaar eerst 5 procent in waarde stijgt en dat daarna de heffing van 30 procent over het deel boven tien miljoen euro wordt toegepast. Na twintig jaar resteert in dat gestileerde voorbeeld circa 2,13 miljard euro. Ook dan is de afbouw ingrijpend, maar duurt zij langer. De werkelijke overgangsduur hangt verder af van rendement, waardering, schenkingen, nieuwe inkomsten, gedrag en naleving. Dit is een rekenillustratie, geen voorspelling.

Grote privévermogens bestaan vaak uit aandelen, ondernemingen en vastgoed. Een heffing kan tot verkoop van bezit leiden, maar daarmee wordt het niet automatisch eigendom van mensen met weinig vermogen: ook andere zeer vermogende kopers kunnen het verwerven. De regels moeten daarom liquiditeitsproblemen bij ondernemingen voorkomen en de kansen op bredere eigendom vergroten.

De belastingopbrengst vloeit eerst naar de overheid, niet rechtstreeks naar nieuwe particuliere eigenaren. Zij kan tijdens de overgang gericht worden gebruikt om financiële weerbaarheid en vermogensopbouw te ondersteunen, bijvoorbeeld door toegang tot onderwijs, betaalbaar wonen en ondernemerschap te verbeteren. Daarnaast vergroot winstdeling de opbouwkracht rechtstreeks. Stel dat een werknemer jaarlijks € 5.000 uit winstdeling ontvangt en dit tien jaar kan sparen: dan ontstaat zonder rendement al € 50.000 aan eigen vermogen. Dat schept mogelijkheden om een buffer op te bouwen, te investeren of een onderneming te starten. De definitie van winst, behandeling van verliezen en investeringen en de vorm van uitkering vragen om nadere uitwerking.

16. Eén biljoen bij één persoon, of honderdduizend keer tien miljoen?

Figuur uit Minder macht voor de miljardair!: een schets van het omkeren van vermogensconcentratie. Vermogensspreiding vraagt naast belasting ook mogelijkheden voor nieuwe eigenaren.

Stel je twee werelden voor. In de eerste bezit één persoon een biljoen euro; in de tweede bezitten 100.000 mensen ieder tien miljoen euro. Samen is dat hetzelfde biljoen, maar het economische eigendom en de beslissingsmacht zijn totaal anders verdeeld. Dit is de richting waarin ik de samenleving wil veranderen: van één extreme vermogensconcentratie naar een veel grotere groep financieel zelfstandige eigenaren.

Dit is een richtinggevend gedachte-experiment, geen voorspelling en geen automatische uitkomst van een heffing. Echte vermogensspreiding vergt daarnaast winstdeling, spaarkansen en toegankelijke mogelijkheden om eigenaar te worden.

Precies daarom horen de twee spelregels bij elkaar. De ene zorgt ervoor dat de bovenkant niet onbeperkt blijft aangroeien. De andere vergroot de opbouwkracht van mensen die nu vooral van hun salaris leven. Wat uiteindelijk verandert, is niet alleen de verdeling van geld, maar ook die van economische keuzevrijheid en onderhandelingsmacht.

17. Waarom meer vermogende mensen ook gunstig zijn voor mensen met weinig bezit

Waarom is deze omslag óók goed voor iemand zonder spaargeld of woning? Omdat het doel niet is om alleen veel meer multimiljonairs te creëren. Wanneer eigendom en economische macht breder verspreid raken, kunnen meer mensen kiezen tussen werkgevers, verhuurders en investeerders. Met winstdeling krijgen ook huishoudens met weinig of geen bezit meer kansen om financieel zelfstandig te worden.

Stel je twee steden voor. In de eerste stad zijn de meeste woningen, winkels en ondernemingen in handen van een kleine groep zeer grote eigenaren. In de tweede stad zijn die bezittingen verspreid over veel meer zelfstandige ondernemers, huiseigenaren, werknemers en investeerders. In die tweede stad zijn er doorgaans meer afzonderlijke partijen met wie je zaken kunt doen. Een werknemer kan kiezen tussen meer onafhankelijke werkgevers, een ondernemer kan bij meer investeerders aankloppen en een huurder is minder afhankelijk van een paar grote verhuurders. Vermogensspreiding kan zo de economische machtsbalans veranderen, ook voor mensen die zelf nog geen vermogen hebben.

Bredere eigendom kan bovendien kansen scheppen voor nieuwe ondernemingen. Als kapitaal niet vrijwel uitsluitend bij een kleine bovenlaag is geconcentreerd, kunnen meer mensen investeren in een eigen bedrijf, een lokale winkel, een onderneming van werknemers of een vernieuwend idee. Dat kan leiden tot meer bedrijvigheid, meer werkgelegenheid en een grotere keuze aan producten en diensten. Niet omdat iedere miljonair automatisch banen schept, maar omdat meer onafhankelijke eigenaren ruimte kunnen maken voor meer economische initiatieven.

Ook de opbrengsten van bezit kunnen zich dan breder door de samenleving verspreiden. Een huurbetaling, dividenduitkering of bedrijfswinst komt niet meer bij een steeds kleinere groep terecht, maar bereikt meer huishoudens. Die huishoudens kunnen een deel besteden bij bedrijven in hun omgeving, sparen, investeren of anderen helpen. Zo kan een bredere kring van mensen bijdragen aan de economische activiteit waarvan ook mensen zonder vermogen afhankelijk zijn.

Het verschil is vooral zichtbaar in de mogelijkheden om zelf vooruit te komen. Wanneer winstdeling ervoor zorgt dat werknemers vaker een financiële buffer kunnen opbouwen, worden zij minder afhankelijk van hun volgende salaris. Ze kunnen gemakkelijker een opleiding volgen, een eigen onderneming beginnen of uiteindelijk een woning of aandelen kopen. De voordelen blijven dus niet beperkt tot degenen die al rijk zijn: de volgende groep krijgt een reëlere kans om eigenaar te worden.

Dit is geen pleidooi voor het idee dat rijkdom aan de top vanzelf naar beneden doorsijpelt. Juist daarop kunnen we niet vertrouwen. Een groter aantal rijke mensen is alleen een maatschappelijk voordeel als het werkelijk samengaat met bredere eigendom, eerlijke concurrentie, toegankelijke woningen, een sterke positie van werknemers en mogelijkheden voor mensen met weinig bezit om zelf op te bouwen. Ook honderdduizend eigenaren met tien miljoen euro vormen geen gezonde economie als de overige inwoners nog steeds geen kansen krijgen.

Daarom horen beide spelregels bij elkaar. De heffing moet extreme vermogens afbouwen, winstdeling moet nieuw vermogen helpen opbouwen. Mensen onder de grens van tien miljoen, en juist ook mensen zonder bezit, moeten voordeel kunnen ervaren: door meer onafhankelijke partijen, betere onderhandelingskansen en een reëlere weg naar eigen spaargeld, aandelen, een onderneming of een woning. Dat is de maatschappelijke waarde van vermogensspreiding.

18. Van een negatieve naar een positieve economische spiraal

In onze huidige economie bestaat het risico op een negatieve spiraal. Wanneer een steeds groter gedeelte van het vermogen geconcentreerd raakt bij een kleine groep, kan die groep steeds meer bestaande bezittingen verwerven. Dat kan de prijzen van woningen, aandelen, grond en andere schaarse bezittingen opdrijven. Voor mensen die al eigenaar zijn, kan dat gunstig zijn. Voor mensen die nog eigenaar moeten worden, wordt het juist moeilijker.

Neem een woning die van €400.000 naar €450.000 stijgt. Voor de bestaande eigenaar is dat een vermogensstijging van €50.000. Voor een starter betekent dezelfde ontwikkeling dat hij €50.000 meer moet financieren. Dezelfde economische verandering maakt de ene persoon dus rijker en de andere persoon verder verwijderd van zijn doel om vermogen op te bouwen. Wanneer steeds meer huishoudens bijna hun volledige inkomen nodig hebben om de noodzakelijke kosten te betalen, blijft er steeds minder ruimte over om zelf bezittingen te verwerven. De economie van het leven blijft ondertussen inkomsten genereren voor de economie van bezit. Zo kan een zichzelf versterkend patroon ontstaan.

Maar met een andere vermogensverdeling kunnen we proberen dat mechanisme om te draaien. Wanneer meer mensen een woning, aandelen, spaargeld of een onderneming bezitten, ontvangen ook meer mensen de opbrengsten daarvan. Die opbrengsten kunnen weer worden gebruikt om te consumeren, te sparen of te investeren. Meer mensen worden daardoor economisch zelfstandiger. Een samenleving met financieel gezonde burgers vormt de basis voor een gezonde en stabiele economie. Dat is de kern van mijn voorstel. Niet alleen proberen de bestaande economische groei eerlijker te verdelen, maar de eigendomsstructuur van onze economie veranderen, zodat de voordelen van toekomstige groei vanzelf over meer mensen kunnen worden verspreid.

19. Een financieel gezonde samenleving begint bij financieel gezonde burgers

In mijn eerdere artikelen heb ik ook gewezen op een andere systeemfout. We kijken bij economische gezondheid vaak vooral naar de financiële positie van de overheid. Hoe hoog is de staatsschuld? Hoe groot is het begrotingstekort? Hoeveel moet er worden bezuinigd? Maar we vergeten regelmatig een minstens zo belangrijke vraag. Hoe staat het met de financiële gezondheid van de burgers?

Stel dat een gezin iedere maand €150 kan sparen. Door hogere lasten blijft daarvan nog maar €50 over. De overheid kan misschien haar begroting verbeteren, maar het gezin wordt financieel kwetsbaarder. Het heeft minder ruimte om financiële tegenvallers op te vangen. Minder ruimte om te investeren. En minder mogelijkheden om zelf vermogen op te bouwen. Een overheid kan

dus financieel gezonder lijken te worden, terwijl de financiële positie van haar burgers verslechtert. Dat is niet vanzelfsprekend verstandig economisch beleid.

Natuurlijk kunnen overheden niet onbeperkt schulden maken. Maar een gezonde samenleving bestaat uit meer dan een gezonde overheidsbegroting. Zij bestaat ook uit financieel gezonde burgers, sterke ondernemingen en voldoende mogelijkheden voor nieuwe generaties om bezit op te bouwen. Daarom moeten we de gezondheid van onze economie breder beoordelen. Niet alleen aan de hand van het bruto binnenlands product, de staatsschuld of de gemiddelde koopkracht. Maar ook aan de hand van de opbouwkracht van de bevolking. Hoeveel mensen kunnen daadwerkelijk een financiële buffer opbouwen? Hoeveel mensen kunnen een woning kopen? Hoeveel mensen kunnen investeren? Hoeveel mensen hebben voldoende keuzevrijheid om hun eigen toekomst vorm te geven? Een werkelijk gezonde economie is een economie waarin steeds meer mensen de mogelijkheid krijgen financieel zelfstandig te worden.

DEEL IV — Internationale problemen vragen om internationale oplossingen

“De spelregels zijn internationaal nodig; de invoering moet gezamenlijk en gefaseerd gebeuren.”

20. Waarom de twee spelregels internationaal moeten worden ingevoerd

Er is nog een belangrijk probleem. De wereldeconomie is internationaal geworden, terwijl onze politieke besluitvorming en ons belastingbeleid nog grotendeels nationaal zijn georganiseerd. Dat verschil maakt het steeds moeilijker om bepaalde economische problemen uitsluitend binnen onze eigen landsgrenzen op te lossen.

Dat brengt ons terug bij de belangrijkste systeemfout die ik in dit manifest beschrijf: de mogelijkheid dat steeds meer vermogen en economische macht zich bij een steeds kleinere groep concentreren. Dit mechanisme houdt niet op bij onze landsgrenzen. Grote vermogens kunnen internationaal worden verplaatst. Multinationale ondernemingen opereren in verschillende landen. Beleggingen, aandelen en financiële constructies zijn internationaal georganiseerd. Maar een verpleegkundige, een bouwvakker of een winkelmedewerker woont en werkt meestal in één land.

Hierdoor ontstaat een fundamenteel verschil. Terwijl grote vermogens en ondernemingen internationaal kunnen bewegen, zijn de mogelijkheden van nationale overheden om deze vermogens en ondernemingen te belasten beperkt door internationale concurrentie. Landen kunnen daardoor onder druk komen te staan om grote vermogens en ondernemingen fiscaal aantrekkelijk te blijven behandelen.

Daarom is het niet voldoende wanneer één land zelfstandig een ingrijpende heffing op extreme privévermogens en verplichte winstdeling invoert. Zeer vermogende mensen kunnen proberen vermogen of fiscale woonplaats te verplaatsen; internationale ondernemingen kunnen activiteiten of winsttoerekening aanpassen. Daarom vergt werkelijke vermogensafbouw internationale samenwerking.

De twee nieuwe spelregels zijn ingrijpend. Juist daarom moeten we ze gefaseerd invoeren: met een vooraf bekend tijdpad, gezamenlijke definities en ruimte om de gevolgen te toetsen. Maar gefaseerd invoeren werkt alleen goed wanneer voldoende landen dezelfde richting kiezen. Als één land de belasting op extreme vermogens en de verplichte winstdeling veel sneller en zwaarder invoert dan zijn handelspartners, ontstaat een ongelijk speelveld.

Voor zeer vermogende mensen kan het aantrekkelijk worden hun fiscale woonplaats te verplaatsen of hun bezittingen via buitenlandse constructies onder te brengen. Internationale ondernemingen kunnen investeringen, winsttoerekening of vestigingsactiviteiten verschuiven. Dat gebeurt niet automatisch en ook niet bij ieder bedrijf, maar het risico is reëel. Het eerste land dat deze spelregels zelfstandig invoert, kan daardoor juist belastinggrondslag, investeringen of

werkgelegenheid verliezen. Een maatregel die bedoeld is om de samenleving sterker te maken, kan voor dat land dan averechts uitpakken.

De oplossing is niet om niets te doen, maar om gezamenlijk te beginnen. Eerst maken deelnemende landen afspraken over wie en wat wordt belast, hoe nettovermogen wordt gewaardeerd, hoe winstdeling wordt vastgesteld en hoe ontwijking wordt tegengegaan. Daarna voeren zij de spelregels langs een afgestemd tijdpad in. Zo kan de belasting boven tien miljoen euro stapsgewijs oplopen naar het overeengekomen tarief en kan winstdeling gelijktijdig worden opgebouwd, met evaluaties onderweg. Het tempo kan verschillen waar omstandigheden dat vereisen, zolang de landen de gemeenschappelijke minimumnormen en de richting vasthouden.

Niet alle landen ter wereld hoeven vanaf de eerste dag mee te doen. Wel is een voldoende grote groep belangrijke economieën nodig om de belangrijkste mogelijkheden tot verplaatsing en onderlinge belastingconcurrentie te beperken. Internationale afspraken moeten bovendien worden ondersteund door informatie-uitwisseling, effectieve handhaving en regels tegen kunstmatige verplaatsing van vermogen en winst. Alleen een handtekening onder een akkoord is niet genoeg.

Landen kunnen intussen nationaal al voorbereidend werk doen: inzicht in vermogens verbeteren, publieke steun organiseren, uitvoeringsregels ontwerpen en internationale partners zoeken. Maar de daadwerkelijke, ingrijpende overgang naar deze twee nieuwe spelregels moet zo veel mogelijk gezamenlijk plaatsvinden. Daarom moeten we niet wachten met de voorbereiding: het is juist nu tijd om internationale samenwerking te organiseren.

Een gezamenlijke invoering vraagt behalve internationale afspraken ook maatschappelijk draagvlak. Burgers, werknemers, ondernemers en maatschappelijke organisaties kunnen het gesprek over bredere vermogensopbouw op gang brengen en hun volksvertegenwoordigers aansporen om samen te werken.

Het politieke vertrekpunt is niet dat alle landen meteen precies dezelfde regels hebben. Wel moeten deelnemende landen de kern delen: extreme vermogensconcentratie daadwerkelijk terugdringen en steeds meer mensen een reële mogelijkheid geven om zelf bezit op te bouwen.

Er bestaan al politieke aanknopingspunten. Ze laten zien dat het vraagstuk wordt herkend, maar nog niet dat de noodzakelijke omslag vanzelf zal plaatsvinden.

Land	Voorstel / initiatief	Status
VS	5% jaarlijkse vermogensheffing voor miljardairs (Sanders en Khanna)	Wetsvoorstel, 2026
Canada	1% boven CAD 20 miljoen (NDP)	Partijvoorstel
VK	1% boven £10 miljoen; 2% boven £1 miljard (Greens)	Partijvoorstel
Frankrijk	Minimale effectieve heffing van 2% boven €100 miljoen (Zucman)	Verworpen in 2025

Land	Voorstel / initiatief	Status
België	2% boven €5 miljoen; 3% boven €10 miljoen (PVDA)	Partijvoorstel
Spanje en Brazilië	Samenwerking rond heffing op zeer vermogenden	Internationaal initiatief

Brazilië zette internationale belastingafspraken in 2024 op de G20-agenda. De G20 sprak samenwerking af, maar geen verplicht gezamenlijk tarief. Spanje en Brazilië begonnen in juli 2025 een gezamenlijk initiatief en bespraken in april 2026 verdere coördinatie. Dat is een concreet aanknopingspunt, nog geen akkoord over de twee nieuwe spelregels.

De bestaande initiatieven zijn belangrijk, maar hun zwaartepunt ligt doorgaans bij het belasten van grote vermogens en het financieren van publieke uitgaven. Dat is wezenlijk anders dan het doel van dit manifest: extreme privévermogens structureel afbouwen, zodat veel meer mensen zelf eigenaar kunnen worden. Het voorbeeld van één biljoen bij één persoon tegenover 100.000 mensen met ieder tien miljoen laat die ambitie zien. De daadwerkelijke voordelen voor mensen met minder of zonder bezit moeten via winstdeling en bredere kansen op vermogensopbouw worden gerealiseerd.

21. Nieuwe spelregels: inzicht en wijsheid, zorgvuldig invoeren

We kunnen niet verwachten dat wetenschappelijk onderzoek ons vooraf precies vertelt hoe een wereld met fundamenteel andere economische spelregels zal functioneren. Bestaande economische onderzoeken gaan vrijwel altijd uit van het huidige systeem. Ze kunnen waardevolle inzichten opleveren, maar kunnen niet volledig voorspellen wat er gebeurt wanneer we de fundamenten van dat systeem veranderen.

De grote veranderingen in de geschiedenis van de mensheid zijn ook niet uitsluitend ontstaan doordat vooraf alle gevolgen wetenschappelijk waren doorgerekend. Ze ontstonden doordat mensen nieuwe inzichten ontwikkelden, bestaande vanzelfsprekendheden ter discussie stelden en vervolgens besloten hun wereld anders in te richten.

Dat is precies de gedachte achter dit manifest. We hebben een economisch systeem gecreëerd waarin persoonlijk vermogen vrijwel onbeperkt kan groeien en waarin steeds grotere delen van onze gezamenlijke rijkdom in handen kunnen komen van steeds minder mensen. Daarvoor bestaat geen natuurwet. Het is het gevolg van economische spelregels die wij zelf hebben bedacht.

De belangrijkste vraag is daarom niet of we vooraf exact kunnen berekenen wat andere spelregels zullen opleveren. De belangrijkste vraag is of we inmiddels voldoende inzicht en wijsheid hebben ontwikkeld om te herkennen dat onze huidige spelregels een fundamenteel onevenwicht mogelijk maken.

De bestaande internationale initiatieven om grote vermogens zwaarder te belasten zijn waardevol. Maar hun doel ligt vooral bij het verhogen van belastinginkomsten en het financieren van publieke voorzieningen. Dit manifest gaat een wezenlijke stap verder. Het doel is niet om extreme vermogens alleen te belasten, maar om ze daadwerkelijk af te bouwen en de eigendom van onze gezamenlijke rijkdom structureel over veel meer mensen te verspreiden.

Het verschil tussen één persoon met één biljoen euro en 100.000 mensen met ieder tien miljoen euro maakt zichtbaar hoe ingrijpend die verandering kan zijn. En wanneer veel meer mensen zelfstandig vermogen bezitten, kan dat ook nieuwe economische kansen scheppen voor mensen met kleinere vermogens en mensen die vandaag nog helemaal geen bezit hebben.

De voorgestelde jaarlijkse heffing van 30 procent over het vermogen boven tien miljoen euro en de winstdeling van ten minste 50 procent van bedrijfswinsten boven vijf miljoen euro zijn twee spelregels die deze verandering mogelijk moeten maken.

Natuurlijk moeten we zorgvuldig nadenken over de praktische invoering. Internationale samenwerking, uitvoerbaarheid en het voorkomen van ongewenste neveneffecten blijven belangrijk. Maar we moeten niet de onmogelijke eis stellen dat de volledige uitkomst van een nieuw economisch systeem vooraf met bestaande cijfers bewezen moet worden.

Soms begint werkelijke vooruitgang niet met nieuwe cijfers, maar met een nieuw inzicht. Met de wijsheid om te herkennen dat bestaande spelregels niet langer verstandig zijn, en met de gezamenlijke wil om ze te veranderen.

DEEL V — Op weg naar een vreedzame economische revolutie

“Internationale afspraken komen er niet vanzelf. Burgers moeten hun kracht bundelen, nieuwe economische spelregels eisen en opstaan tegen de buitensporige invloed van de superrijken.”

Waarom bestaande politieke voorstellen niet genoeg zijn

In verschillende landen wordt over belasting op grote vermogens gesproken. Dat is een belangrijke eerste stap, maar belastinginkomsten alleen veranderen de eigendomsverhoudingen niet noodzakelijk. Dit manifest kiest daarom voor méér: het afbouwen van extreme vermogens en het scheppen van mogelijkheden voor veel meer nieuwe bezitters. Dat vraagt internationale afspraken én publieke betrokkenheid om die afspraken tot stand te brengen.

Waarom een vreedzame economische revolutie nodig is

De Franse Revolutie van 1789 keerde zich tegen de privileges en machtsverhoudingen van het ancien régime, waarin adel en geestelijkheid onder meer via grondbezit en feodale rechten een bevoorrechte positie innamen. Zij was veel meer dan een strijd om grond alleen. Toch biedt die geschiedenis een krachtige vergelijking met onze tijd: wanneer bezit en macht langdurig bij een kleine groep geconcentreerd blijven, groeit de roep om andere spelregels.

In onze tijd is economische macht niet alleen verbonden met grond, maar ook met aandelen, bedrijven, vastgoed en financieel kapitaal. Ik pleit daarom voor een vreedzame, internationale beweging tegen extreme vermogensconcentratie: niet tegen rijk worden of ondernemerschap, maar vóór een wereld met veel meer zelfstandige eigenaren en minder geconcentreerde economische macht.

Deze revolutie moet vreedzaam en democratisch zijn. Niet met geweld, maar met kennis, publieke discussie, massale demonstraties, maatschappelijke organisaties en aanhoudende druk op volksvertegenwoordigers. Burgers moeten wakker worden, zich over landsgrenzen organiseren, de straat op durven gaan en eisen dat de twee nieuwe spelregels internationaal en gefaseerd worden ingevoerd. Anders vrees ik dat de politiek blijft praten, terwijl de vermogensconcentratie doorgaat.

Mijn stelling is daarom scherp: alleen een breed gedragen burgerbeweging kan de politieke krachten ontwikkelen die nodig zijn om extreme vermogensmacht werkelijk te begrenzen. Internationale samenwerking is noodzakelijk om de regels uit te voeren; internationale mobilisatie van burgers is noodzakelijk om die samenwerking af te dwingen.

22. De volgende stap: bewust een betere wereld creëren

De geschiedenis van dit manifest begint bij het ontstaan van het leven en eindigt bij de mens: een soort die gezamenlijke verhalen kan omzetten in maatschappelijke spelregels. Onze economie is dus niet onveranderlijk. Wat mensen hebben ingericht, kunnen mensen ook veranderen.

Mijn doel is niet dat iedereen even rijk wordt, maar dat ondernemerschap loont en veel meer mensen zelfstandig bezit kunnen opbouwen, zonder dat één persoon vrijwel onbeperkte economische macht vergaart.

De twee spelregels dienen samen één structureel doel: de overgang van extreme vermogensconcentratie naar veel breder verspreid eigendom. Het beeld van één persoon met één biljoen euro tegenover 100.000 mensen met ieder tien miljoen euro laat zien wat die omslag kan betekenen. Het is een gedachte-experiment, geen automatische uitkomst van belastingheffing.

Ook mensen met kleinere vermogens en mensen zonder bezit moeten erop vooruit kunnen gaan. Winstdeling, betere mogelijkheden om te sparen en te investeren en een eerlijkere economische machtsbalans zijn daarom onmisbare onderdelen van deze verandering.

De omslag vraagt internationale samenwerking, gefaseerde invoering en de bereidheid om waar nodig bij te sturen. Praktisch onderzoek helpt bij de uitvoering, maar mag geen excuus worden om de noodzakelijke discussie over onze economische spelregels steeds uit te stellen.

Van een nieuw verhaal naar een nieuwe werkelijkheid

We hoeven niet op een nieuwe crisis te wachten. We kunnen onze intelligentie en wijsheid gebruiken om de verandering zelf, vreedzaam en democratisch tot stand te brengen. Niet alleen slimmer produceren, maar ook wijzer omgaan met de verdeling van kansen, bezit en macht.

Daarom roep ik iedereen op dit manifest te bespreken, kritisch te toetsen en te verspreiden. Burgers kunnen zich over landsgrenzen organiseren en samen eisen dat internationale afspraken over vermogensafbouw en winstdeling serieus worden uitgewerkt. Via superrijkenbelasting.nl kunnen zij hun steun voor deze koers uitspreken.

Meer zelfstandige bezitters. Minder extreme vermogensconcentratie. Meer keuzevrijheid. Minder geconcentreerde macht. Een betere wereld is dichterbij dan we denken, wanneer we samen bereid zijn haar vorm te geven.

Jean-Paul Fonteijn is auteur van Extreem rijk moet worden belast en Minder macht voor de miljardair! en initiatiefnemer van superrijkenbelasting.nl.

Bronnen en verwijzingen

Artikelen van Jean-Paul Fonteijn

Jean-Paul Fonteijn (29 juli 2026). Mijn levenslange vraag: waarom vinden we miljardairs normaal?. Joop (BNNVARA).
https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/mijn-levenslange-vraag-waarom-vinden-wemiljardairs-normaal

Jean-Paul Fonteijn (6 augustus 2026). Laat het rijtjeshuis van oma met rust, pak de miljardairs aan. Joop (BNNVARA).
https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/laat-het-rijtjeshuisvan-oma-met-rust-pak-de-miljardairs-aan

Jean-Paul Fonteijn (11 augustus 2026). Ik wil dat zoveel mogelijk mensen rijk kunnen worden en op deze manier kan dat. Joop (BNNVARA).
https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/ik-wildat-zoveel-mogelijk-mensen-rijk-kunnen-worden-en-op-deze-manier-kan-dat

Jean-Paul Fonteijn (16 augustus 2026). Waarom we extreme vermogens internationaal moeten aanpakken om de zon weer voor meer mensen te laten schijnen. Joop (BNNVARA).
https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/waarom-we-extreme-vermogens-internationaalmoeten-aanpakken-om-de-zon-weer-voor-meer-mensen-te-laten-schijnen

Jean-Paul Fonteijn (19 augustus 2026). Extreme rijkdom is geen probleem van te veel geld maar van te veel macht. Joop (BNNVARA).
https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/extremerijkdom-is-geen-probleem-van-te-veel-geld-maar-van-te-veel-macht

Jean-Paul Fonteijn (27 augustus 2026, 10:32). De allerrijksten meer belasten, daar gaat het om. Trouw, Opinie.
https://www.trouw.nl/opinie/opinie-de-allerrijksten-meer-belasten-daar-gaathet-om~b22086bf/

Auteurspagina's en websites

Auteurspagina Jean-Paul Fonteijn bij Joop
https://www.bnnvara.nl/joop/personen/F/jean-paul-fonteijn

Website superrijkenbelasting.nl
https://superrijkenbelasting.nl

Wetenschappelijke en economische bronnen

Thomas Piketty (2014). Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press.
https://www.jstor.org/stable/j.ctvjnrvx9

Walter Scheidel (2017). The Great Leveler. Princeton University Press.
https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691183251/the-great-leveler

OESO (2018). The Role and Design of Net Wealth Taxes in the OECD.
https://doi.org/10.1787/9789264290303-en

Internationaal Monetair Fonds (2024). How to Tax Wealth.
https://www.imf.org/en/Publications/imf-how-to-notes/Issues/2024/03/08/How-to-TaxWealth-544948

World Inequality Lab (2026). World Inequality Report 2026.
https://wir2026.wid.world/

Guiso, L., Herrera, H., Morelli, M. & Sonno, T. (2024). Economic insecurity and the demand for populism in Europe. Economica.
https://doi.org/10.1111/ecca.12513

Di Cocco, J., Levi, E., Mariani, R. & Stillman, S. (2024). Does a Lack of Trust Boost Populist Political Parties in Europe? IZA Discussion Paper 17342.
https://www.iza.org/publications/dp/17342

Jakobsen, K., Kleven, H., Kolsrud, J., Landais, C. & Munoz, M. (2026). Taxing Top Wealth: Migration Responses and Their Aggregate Economic Implications. American Economic Review, 116(10), 3674–3720. https://doi.org/10.1257/aer.20241596

Ring, M. A. K. (2026). Taxing Entrepreneurial Wealth: Evidence from Norway, 2021–2025. NBER Working Paper 35854. https://doi.org/10.3386/w35854

Internationale wetsvoorstellen en overheidsbronnen

Bernie Sanders & Ro Khanna (2 maart 2026). Make Billionaires Pay Their Fair Share Act. https://www.sanders.senate.gov/press-releases/news-sanders-and-khanna-introduce-legislation-to-tax-billionaire-wealth-and-invest-in-working-families/

US Congress (2026). S. 3956, Make Billionaires Pay Their Fair Share Act, ingediend op 2 maart 2026. https://www.govinfo.gov/app/details/BILLS-119s3956is

Emmanuel Saez & Gabriel Zucman (2 maart 2026). Analyse van het Sanders-voorstel voor een jaarlijkse vermogensbelasting van 5%. https://www.sanders.senate.gov/wp-content/uploads/saez-zucman-sanders2026wealthtax.pdf

New Democratic Party of Canada. Voorstel voor een jaarlijkse wealth tax van 1% boven 20 miljoen Canadese dollar. https://www.ndp.ca/trudeau-all-talk-wealth-tax

Green Party of England and Wales (2024). Creating a Fairer, Greener Economy: voorstel voor 1% boven £10 miljoen en 2% boven £1 miljard. https://greenparty.org.uk/about/our-manifesto/creating-a-fairer-greener-economy/

House of Commons Library (2025). Autumn Budget 2025: Background briefing; bespreking van Britse voorstellen en uitvoeringsvragen. https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10400/CBP-10400.pdf

Prime Minister of Canada (21 maart 2025). Prime Minister Carney cancels proposed capital gains tax increase. https://www.pm.gc.ca/en/news/news-releases/2025/03/21/prime-minister-mark-carney-cancels-proposed-capital-gains-tax-increase

Assemblée nationale (2025). Proposition de loi, impôt plancher de 2 % sur le patrimoine des ultrariches (door Senaat verworpen). https://questions.assemblee-nationale.fr/dyn/opendata/PIONANR5L17B1579.html

LCP / Assemblée nationale (31 oktober 2025). Budget 2026 : la taxe Zucman rejetée par l'Assemblée nationale. https://lcp.fr/actualites/budget-2026-la-taxe-zucman-rejetee-par-l-assemblee-nationale-413632

PVDA België. Miljonairstaks: 2% boven 5 miljoen euro en 3% boven 10 miljoen euro. https://www.pvda.be/programma/miljonairstaks

Spaanse regering (1 juli 2025). Spanje en Brazilië presenteren internationaal initiatief voor belastingheffing op de superrijken. https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/gobierno/news/paginas/2025/20250701-super-rich-people-taxation.aspx

Spaans ministerie van Financiën (18 april 2026). Spanje en Brazilië overleggen over een internationale coalitie. https://www.hacienda.gob.es/en-GB/Prensa/Noticias/Paginas/2026/20260418-NP-REUNION-ESPANA-BRASIL.aspx

G20 (2024). Rio de Janeiro Leaders' Declaration: samenwerking rond effectieve belastingheffing op zeer vermogenden. https://www.g20.org/en/documents/